



URBÁN GYULA (1938) Budaörs

URBÁN GYULA

Egy arany levelecske Nagy Béla színházi koszorújához

Nagy Bélát kevesen ismerik az Anyaországban. Anál többen Nagyváradon. Ő volt a Szigligeti Színház irodalmi titkára – franciául *littéraire secrétaire*-je, magyarul dramaturgja – hosszú éveken keresztül, most nyugdíjas. Visszajáró nyugdíjas – mert valójában a színház szerelmese. Nem rajongó, hanem tudományos színvonalon. Nincs senki, aki jobban ismerné a Hellner és Felner urak által megálmodott színházat, avagy a magyar nyelvű színjátszás eredetvidékét, különösen Nagyváradral kapcsolatban. Ennyit a szerzőről.

Ismertetésem tárgyának a címe rögtön zavarba ejtett: *33 levél egy megtépzott babérkoszorúból*. Minden szavát értelmezni tudtam, csak az utolsó előtt álltam értetlenül. Végül a fogorvosom rendelésében várakozva – addig a fájdalom miatt ki se nyithattam a könyvet – megtaláltam a megfelelő magyarázatot. A falon egy diófából készült, lapos kis szekrényke üvege mögött ott állt Nagy Béla koszorúja. A fogorvosom primadonna nagynénje kapta egyik tizenégy függönyös sikere emlékéül – tudtam meg két tömés között.

Ezt a szerző nem nagyon magyarázta meg, hiszen színházi történetekről, újságokban megjelent kritikákról, sikerekről, bukásokról – szóval a mastix összetéveszthetetlen szagáról szól ez a laza kétkötetes mű. Minden egyes anekdota egy-egy levél Thália koszorújából; könnyed, de bizonyítékokra támaszkodó stílusban.

Akár csak Montaigne-nél – mondhatnánk egyáltalán nem túlzó módon, mert a könyv minden egyes levele egy-egy korabeli dokumentumra épül. Montaigne egyik esszéjében ezt írja: „Az a lélek, amelynek nincs szilárd célja az életben, elveszett. Mindenütt lenni annyi, mint sehol.” Ha ez igaz, akkor Nagy Béla örökké fog élni, mert egész írói munkássága – megint csak Montaigne-i kifejezéssel élve, de annak éppen az ellenkezőjét állítva: „A szabadság ellentéte a szolgaság, de nem bármiféle indíttatástól való mentesség, hanem egy sajátos indíttatáshoz való felbonthatatlan kötődés értelmében.”

Ezek szerint Nagy Béla szolgálja – a szó montaigne-i értelmében –, mert egész írói munkássága makacsul a magyar színjátszás s ezen belül is a Nagyvá-

radi Szigligeti Színházhoz kötődik. E kezemben tartott műnek is ez a tárgya: a kezdetektől, a váradi színház nagy volumenű építkezésén keresztül szinte egészen napjainkig – de legalábbis a rendszer-váltásig.

A fenti nagyobb történet – mondhatnánk sagának is – számtalan kisebb epizódot rejt magában Nagy Béla hiteles, csevejbe hajló kiegészítéseivel. Egy pár hadd álljon itt, étvágygerjesztőül. A szerző a váradi archívumban rátalált Ady Endre másfél évet késett „prológusára” is: „Szép úri nép, néhányan itt vagyunk, / A szó, a dal legyen a régi máma / Szent mámmal teljék fáradt agyunk, / Ez a világ ma itt a Pán világa...”

De léteznek *Színházi strófák* is, Dyb aláírással, amelyek Ady Endrét jelentik a Nagyváradai Naplóban 1901-ből: „Tűröd a műsorváltozást is, / Bírálni csak néha fogsz. / Mikor ott künn a szél sikoltoz / S a korai jég Kőröst foltoz, – / Áldod jó sorsod elegend. / Beállsz nagy kedvvel ingyen klakknak, / Mit bánod te, akármit adnak, / Te élvezed – a meletget...”

Aztán van itt szó igazi párbajról: „A nagyvárad-i színház megnyitásának kérdése lovagias afférra adott alkalmat, melyet ma, pénteken reggel vívtak meg a felek dörgő pisztolyokkal...” – tudósít az egyik lap.

De az akkori korra és erkölcsökre legjellemzőbb történetet a helybeli újságok így aposztrofálták: „Mit csinál a Mester Nagyváradon?” A Mester természetesen Újházi Ede volt, aki nem a róla elnevezett húslevesért érkezett a Körös-parti városba, hanem egy szép, férjezett polgárásszonnal folytatott, immár nyilvánosságra került idill folytatásáért. A Mester ugyanis kiagyalta, hogy kedvenc szerepe mellé a *Constantin Abbé*ban a női főszerepre betanítja a vármegye szépe polgárásszonyt. S a premier tapsait vele együtt aratja le. Mondanunk se kell, hogy itt a fő hangsúly inkább a betanításon volt.

És most itt megszakítom az emlékezések szinte végtelennek tűnő fonalát. Engedjenek meg még két szerény észrevételt a szerzőről. Amikor Nagy Béla elindul a színháza felé Várad sétálóutcáján, a tisztelt nagyjérdemű nemcsak az előtte

lévő, háromdimenziós épületet látja, hanem a szálfatermetű volt irodalmi titkár mögött azt a régi, azt a szeretett múltú, immár csak szavakban létező színházat is a Körös fölött lebegő párában.

S még egy! Örülnék, ha valamelyik budapesti „flaszteren” is megjelenne a szerző; háta mögött

élete nagy szerelmével, természetesen a Nagy Váradi Szigligeti Színházzal.

Függöny!

(NAGY Béla, *33 levél egy megtépzott babérkoszorúból – Jelenetek a nagyváradi magyar színháztörténetéből I-II*, Varadinum Script, 2018.)



SZABÓ GYÖRGY, Székesház, 2019